BÉKÉS MEGYEI ÉRTÉKTÁR 2015

Elnöki köszöntő

Tisztelt Olvasó!

Zalai Mihály
Békés Megyei Értéktár Bizottság elnöke

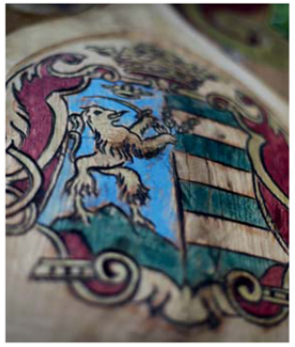

Mielőtt belelapozna a kiadványba, engedje meg, hogy egy kérdéssel indítsam ajánlómat: Mit jelent az Ön számára az a szó, hogy érték? Sokaknak elsőként az anyagiak: ház, autó, pénz jut eszébe, aztán következik a sorban a család, az egészség, és mindaz, amit fontosnak tart életében. Azonban léteznek olyan értékek, amelyek meglétét annyira természetesnek vesszük, hogy már nem is tekintjük értéknek, legyenek ezek épületek, hagyományok, szokások, gasztronómiai termékek. Gondoljon csak bele kedves Olvasó, mi lenne, ha egyszerre eltűnnének olyan épületek, hidak, kastélyok, amelyekre ránézni is jólesik, nem ismernénk a csodás magyar táncokat, többé nem kóstolhatnánk olyan ételek ízeit, mint a halászlé vagy a fánk. Míg saját értékeinket foggal-körömmel őrizzük, addig hajlamosak vagyunk egyéb kincseinkről megfeledkezni, pedig mindazt, amit őseinktől örököltünk kötelességünk utódainknak továbbadni, hiszen nem örökbe kapjuk ezeket az értékeket, csak megőrzésre. Tudniuk kell gyerekeinknek is arról, milyen szerepet tölt be történelmünkben a Budai Vár, hogyan kell igazi magyar táncot ropni, de ha Békés megyében maradunk, azt is ismerniük kell, hogyan készül a csabai vagy a gyulai kolbász.

Annak érdekében, hogy ezekről az értékekről ne csak múlt időben beszéljünk, 2012 tavaszán az Országgyűlés elfogadta a magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvényt. Még ezen év őszén megalakult a Hungarikum Bizottság, és megkezdte a Magyar Értéktár és a Hungarikumok Gyűjteményének összeállítását. Létrejöttek a helyi értéktárak, és elkezdték felkutatni kincseiket, amelyeket a helyi értéktárakba helyeznek, onnan javasolják felvételét a megyei értéktárba, illetve kezdeményezhetik, hogy a Hungarikum Bizottság bizonyos értékeket nyilvánítson hungarikummá.

A Békés Megyei Önkormányzat 2013 szeptemberében alakította meg a Békés Megyei Értéktár Bizottságot. Az eltelt több mint egy év alatt két hungarikuma lett Békés megyének és jelenleg is több megyei értéket terjesztettünk fel a Magyar Értéktárba. Példa értékű az az összefogás, amely a megyei önkormányzat és annak értéktár bizottsága, a civil szféra, a vállalkozók és a helyi értéktárak között létrejött annak érdekében, hogy értékeinket megőrizzük. Ebben a kiadványban nem csak az elvégzett munkáról, de értékeinkről és hungarikumainkról is részletesen olvashatnak.

Kívánom, forgassák haszonnal ezt a kiadványt!

Csabai kolbász

A Csabai vékony- és vastagkolbász sertés húsból és szalonnából készül. Só, kömény és fokhagyma mellett paprikával gazdagon fűszerezett, zaftos, füstölt, élénkpiros színű termék. A Csabai kolbász fűszerezése nem tartalmaz borsot. A hagyományoknak megfelelően az érlelésre a hűvös vályogkamra a legmegfelelőbb, de mindenképpen hűvös, megfelelően szellőző helyiségben történhet.

Hazánk települései közül nem egy vált híressé lakói keze munkájának valamely kiváló terméke révén. Békéscsaba sajátos, hagyományosan háziipari, kézműves terméke a Csabai kolbász. Nevével a szakirodalomban az 1900-as évektől kezdve találkozhatunk. A Békés vármegye c. 1936-ban megjelent monográfia említi, hogy Békéscsaba hírnevét a város húsfeldolgozó iparának köszönheti. A közkedvelt termék történetét összefoglaló módon először Dedinszky Gyula dolgozta fel, aki azt írja, hogy a századforduló táján disznótorok alkalmával még csak maguk a csabaiak magasztalták, dicsérték a vendéglátó ház kolbászát, aztán a Csabai kolbász ismert lett a megyében, egy-két évtized múlva széles e hazában, majd később számos külföldi országában is keresték, vásárolták, dicsérték, szerették a Csabai kolbászt. Virágkorát a két világháború között élte.

Az államosítás és az azt követő többszöri átszervezés, majd tulajdonosváltás ellenére a Csabai kolbász gyártása folyamatos volt Békéscsabán. A Csabai kolbász márkanév az egész Kárpát-medencében, de a tengeren túl Észak-, és Dél-Amerikában és Ausztráliában is jól ismert.

A Csabai kolbász készítése egy élő néphagyomány, mely több mint száz éve, generációkon keresztül szinte semmit sem változott. A Csabai kolbász kézműves jellege és a minősége miatt a prémium kategóriájú termék. Az igazi, eredeti Csabai kolbász kifejezetten házi termék, ezért nem lehet mindenütt, mindig egyforma. Ahány ház, annyi kolbász.

Békés megye

Gyulai kolbász

A gyulai húsipar és a Gyulai Kolbász története lassan másfél évszázados múltra tekint vissza. A XX. század elején számos hentesmester, köztük Szabó József, Balogh József leszármazottja, Puczkó, illetve a Nagy család, Badura József, Gyepes János gyártotta Gyulán a kolbászt és vitte hírét szerte Európában.

1935-ben a Brüsszeli Világkiállításon Aranydiplomát kapott a „kis páros Gyulai kolbász". 2010-ben az Európai Bizottság Oltalom alatt álló földrajzi jelzés (OFJ) védjegyhasználatát engedélyezte a gyulai kolbász számára. A Vidékfejlesztési Minisztérium Hungarikum Bizottsága 2014-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.

Balog József műhelyében dolgozott Stéberl András is, aki nagyüzemi tapasztalatokkal a tarsolyában költözött Gyulára, és ismerte fel a térségben és a hentesmesterségben rejlő erőt. A Gyulai kolbász vagy Gyulai pároskolbász a magyar nagyfehér hússertés fajta mangalica és magyar lapály fajtákkal keresztezett, valamint a hampshire, duroc és pietrain fajták és hibridjeik legalább 135 kg-ra hízlalt egyedeinek feldarabolt húsából és kemény szalonnájából készül. A Gyulai kolbász legalább 15% (m/m) köt szövetmentes fehérje-tartalmú, 4-6 mm-es nagyságra aprított sertéshús- és kemény szalonna-szemcsékből álló, sóval, csemege és csípős paprika őrleménnyel, fokhagymával, borssal és őrölt köménnyel ízesített, alapvetően bükkfával füstölt, szárítással érlelt-tartósított húskészítmény. Átmérője 26-40 mm, 18-26 cm-es hosszúságra pározott vagy szeletelt. Burkolata tiszta, sérüléstől mentes, nem penészes, kissé göbös, dudoros felületű, színe vörösesbarna, áttetszenek rajta a szalonnaszemcsék. Előállítása Gyula és Békéscsaba városokban történik.

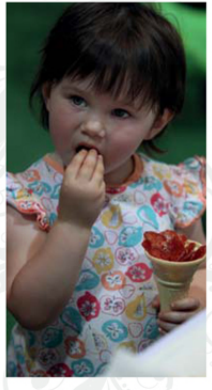

Nemcsak belföldön, de exportpiacokon – Angliában, Csehországban, Szlovákiában, Svédországban, Németországban – is keresett termék.

Békés megye

Csabai kolbászfesztivál

Az 1997 óta évi rendszerességgel megrendezésre kerülő Csabai Kolbászfesztivál a csabai kolbász hagyományára épül, széles felületen érintkezik a város tradícióival, szokásrendjével, gazdasági múltjával és jelenével, civil közösségeivel. A kolbászfesztiválnak köszönhetően egy olyan rendezvény jött létre Békéscsabán, amely bemutatja a térség gasztronómiai hagyományait, és lehetőséget teremt más vidékek számára is a bemutatkozásra. Az elmúlt években a rendezvény szervezői egyre több mindent adtak hozzá a kolbász tematikához: az őrölt paprikakészítést és a helyi kismesterségek bemutatását, a disznóvágási hagyományokat, a hurka- és cigánka készítést, a borkóstolást és a helyi pálinkakészítést, a térség turisztikai adottságait, kulturális értékeit, mindezt népünnepély hangulattal fűszerezve. Különös értéke az a résztvevői aktivitás, ami eggyé kovácsolja a sok száz kolbászt szerető csapatot és az akkor ott tartózkodó sok ezer embert. Érződik, hogy a fesztivál a térség élelmiszeripari és gasztronómiai kisvállalkozói számára is fontos gazdasági lehetőséget jelent. Hatásával jól illeszkedik ahhoz az agrárpolitikához, mely a családi gazdálkodásra, a helyben megtermelt alapanyagok helyben történő, minőségi feldolgozását tartja a magyar mezőgazdaság fejlesztési irányának.

Napjainkra Magyarország és Közép-Kelet Európa egyik legismertebb, leglátogatottabb turisztikai vonzerővel bíró gasztrokulturális rendezvényévé nőtte ki magát.

2009-ben a Magyar Fesztiválszövetség, a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus szervezésében végzett fesztiválminősítés keretében a Csabai Kolbászfesztivál a magyarországi fesztiválok közül egyedüliként kapta meg a kiváló minősítésű gasztronómiai fesztivál címet, melyet 2012-ben újra kiérdemelt.

Békés megye

Csabai Sörfesztivál és Csülökparádé

Az első fesztiválon pár ezer látogató fordult meg, mára 50-60 ezer látogató választja ezt az eseményt a nyár elején. A látogatók számának növekedésével a rendezvény területe is megváltozott: egy 2.500 m2-es sörsátorból indult, de mára több mint 20.000m2-en fogadja a vendégeket a rendezvény. Látogatói a környező országok településeiről is érkeznek.

A Csabai Sörfesztivál és Csülökparádé 2001 óta kerül megrendezésre Békéscsaba városában. A nagy népszerűségnek örvendő rendezvény mára az ország egyik legnagyobb és leglátogatottabb sörfesztiválja és egyetlen csülökparádéja. A kezdetben sörfesztiválként indult rendezvény a fogyasztói igényeknek megfelelve és a szervezők törekvéseinek köszönhetően csülökparádéval bővült a 2007-es esztendő során.

A rendezvény céljai között szerepel a kulturált sörfogyasztás népszerűsítése; Békéscsaba, Békés megye, a Dél-Alföldi térség és egyben Magyarország turisztikai kínálatának bővítése; a kisüzemi házi sörfőzdék megismertetése és piacra jutásuknak elősegítése, a magyar gasztronómiai hagyományok ápolása.

A fesztiválon, egyedülálló módon az országban, csak csapolt söröket kóstolhatnak meg a látogatók. A lelkiismeretes munkának köszönhetően évről évre egyre több fajta csapolt sört kínálnak a látogatóknak, az utóbbi években a kínálat meghaladta a százat, ami nem csak az országban, de a világon is egyedülálló csapolt sör kínálatot tekintve. A sörhöz kiválóan illő csülök a rendezvény másik főszereplője. A téma keretében több mint 100 csapat részvételével csülökpörkölt-főző verseny szokott megrendezésre kerülni, ahol családi-, baráti társaságok bizonyíthatják, hogy ki hogyan bánik a fakanállal.

Mindezeket együttvéve elmondható, hogy a Csabai Sörfesztivál és Csülökparádé olyan egyedi hangulatot áraszt magából, amelyet szívesen élnek át újra és újra a fesztivál vendégei.

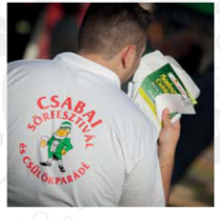

Békés megye

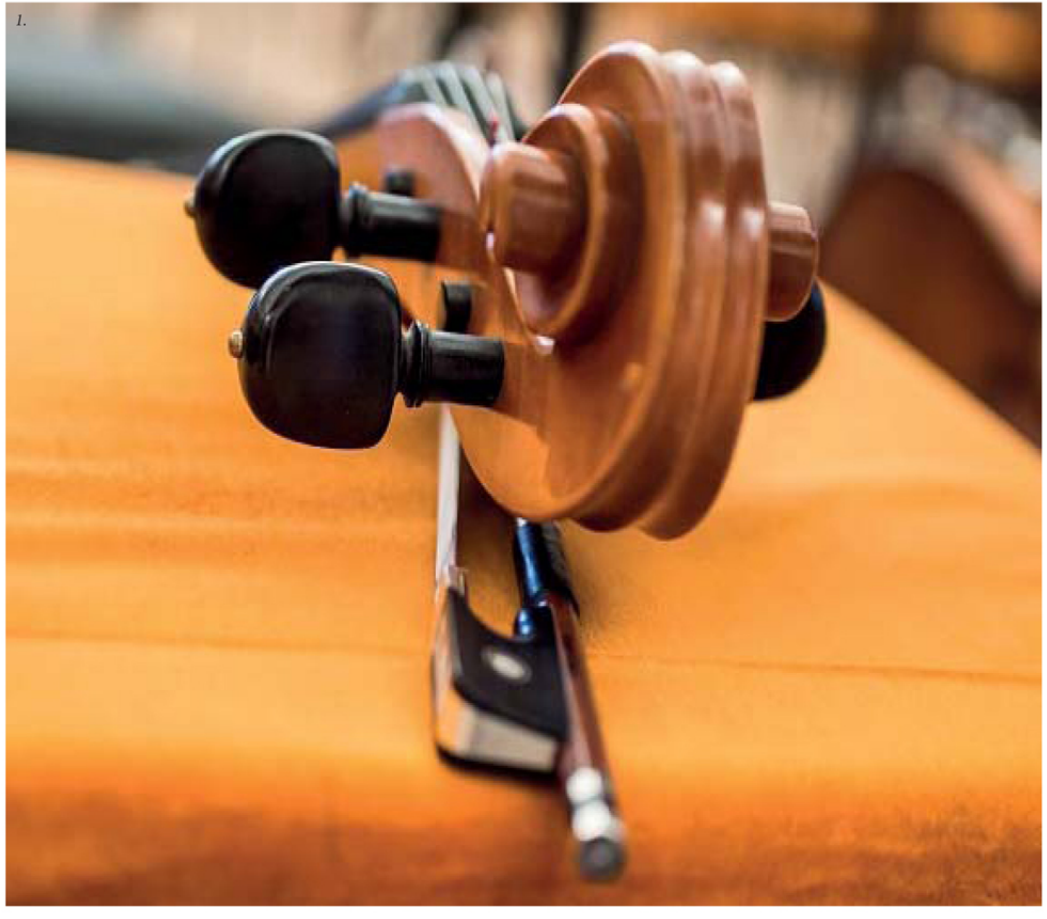

1.

Békés-tarhosi Zenei Napok

A Békés-tarhosi Énekiskola egykori diákjai minden évben megtartják öregdiák találkozójukat. 1973. április 15-én, Békés várossá nyilvánításának ünnepségén Gulyás György vezényelte a szombathelyi szimfonikusokat és a debreceni Kodály Kórust. Az iskola alapítója ezen a napon javasolta a város vezetőinek, hogy a diáktalálkozók mellett évente rendezzen a város zenei napokat. A város vezetése felkarolta ezt a fontos gondolatot, majd 1976-ban rendezték meg az első Békés-Tarhosi Zenei Napokat, mely azóta minden évben szellemi pezsgést hoz a város életébe.

2.

Egy olyan zenei koncertsorozat valósult meg, amely az évek folyamán hangszeres és karvezetői kurzusokkal, versenyekkel, kiállításokkal, anyanyelvi táborral bővült. A rendezvénysorozat legláto-gatottabb eseményei a hangversenyek, amelyeket sok éven át a tarhosi Zenepavilonban rendeztek meg. A pavilon helyreállítására nem sikerült forrást találni, így később Békés város művelődési intézményében, zeneiskolájában, református és katolikus templomában, a Baptista Imaházban, a könyvtárban és a Galériában tartották és tartják ma is a hangversenyeket. A bábjáték, a költészet, a táncművészet, így a néptánc is szervesen beépült a műsorfolyamba. 1993-tól, Gulyás György halálát követően a szervezők, művészeti vezetők az igényes zenei kultúra, a tarhosi szellem közvetítését tartják kötelességüknek.
Hasonló zenei események máshol is fellelhetők hazánkban, itt a múlt felidézése, a hely hangulata és varázsa sajátos atmoszférát teremt.

2013. decemberben magánkézbe került az egykori Zenepavilon.

A tervek szerint néhány éven belül régi fényében tündökölhet a nagy múltú épület, és helyreállítását követően ismét ezen a helyszínen kerülhet megrendezésre a zenei napok nemzetközi hírű, külföldön is oktató, koncertező mestereket, művésztanárokat, előadóművészeket is felvonultató eseménye.

3.

4.

2. és 4. fotó: Békés Városi Kecskeméti Gábor Kulturális, Sport és Turisztikai Központ

Békés-Tarhosi Énekiskola

1946. szeptember 1-jén dr. Keresztury Dezső akkori vallás és közoktatásügyi miniszter határozata alapján szervezték meg az ország első bentlakásos énekiskoláját. Egykori termeinek az akkor Békéshez tartozó, a mai Tarhos községben található Weinkcheim kastély adott otthont. Az intézmény alapítója és igazgatója Gulyás György volt, aki később a Debreceni Kodály Kórus vezető karnagyaként vált ismertté.

Az ott tanítók hittel vallották, hogy az éneknek ereje van, akkor is továbbgörgeti az embert, amikor a láb már nem bírja az „erőltetett menetet". Sokan próbálták meghatározni a sokat emlegetett „tarhosi szellemet", mely áthatotta a falakat, ez a mai napig nem sikerült. A „tarhosiak" szerint a zene sokat adott hozzá, a lényeg a muzsikálás öröme volt.

Alapvető célkitűzése volt a falvak tehetséges gyermekeinek zenei nevelése. Rövid idő alatt országos hírűvé nőtte ki magát az intézmény. Növendékei közül sok ismert zeneszerző, közművelődési szakember, ének-zene tanár került ki. A zenei képzést a Kodály-módszer szerint, elsősorban énekes alapokon valósította meg az iskola azzal a céllal, hogy olyan énektanárokat neveljenek, akik városuk, községük zenei kultúráját szakmai elhivatottsággal tudják irányítani. Az énekiskola sajnálatos átszervezési intézkedéseknek köszönhetően, 8 éves rövid fennállását követően 1954-ben megszűnt. Diákjai és oktatói számára egész életre szóló útravalót és útmutatást adott. A kastélyban és az azt körülölelő hatalmas parkban sokáig gyógypedagógiai intézet működött. A Zenepavilonban nyaranként kórusversenyeket és hangversenyeket rendeztek az 1976. óta minden évben megrendezésre kerülő Békés-Tarhosi Zenei Napok keretein belül. Az egykori énekiskola 2007-ben megkapta a Magyar Örökség Díjat, mellyel a díj odaítélői elismerték a Gulyás György által megteremtett zenepedagógiai értékeket.

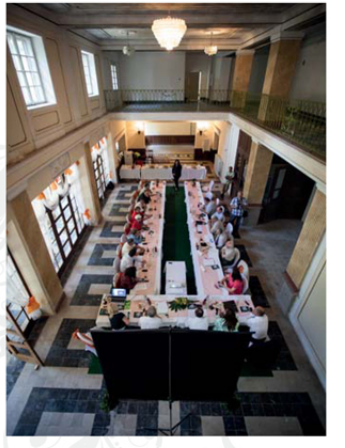

Békés megye

Nyolctojásos tarhonya-, sodort csigatészta, lebbencs- és eperlevél tészták

A csigatészta elkészítése fontos része volt a menyegzői előkészületeknek. Egy 1825-ös forrás arról tanúskodik, hogy a „csigaleves drága étel volt... mert a csigacsináló asszonyok a lakodalom előtt való héten (sok) bort megittak". Készítése összehozta a falu apraját-nagyját, amely végül kisebb mulatsággal végződött („eltapossák a csigát", „csigataposás").

A tarhonya kifejezést a rostán átmorzsolt, gömbölygetett tésztára először a 18. század végén kezdték el használni. A tarhonya őse valószínűleg Perzsiából származik, ahonnan a törököknek köszönhetően jutott el hazánkba a 16. vagy 17. század folyamán. Hazánkban legelőször a törökök által megszállt területeken, így főleg az Alföldön terjedt el, és hamar az egyik legkedveltebb tésztafélévé vált.

A csigatészta nem hiányozhatott az alföldi lakodalmak menüjéből. A tésztát kisméretű kockákra vágták az orsók segítségével, ezután egy mozdulattal perdítették végig azt a bordázott, míves csigacsinálókon, majd ejtették a tálba, az ujjukkal az íróról letolva. A szép csiga dicséri a háziasszonyt, s hogy szép sárga legyen sok tojást gyúrtak a tésztába.

A húslevesbe való tésztának számos más alakja fellelhető. Lehetett apró négyzet és rombusz (zabtészta), de tálalhatták egyenes és derelyemetszővel vágott cifra szélű eperlevéllel is. A paraszti háztartások is alakították a hagyományos tészta formáit. A tradicionális, szegényesebb vidéki életmód leleményes újításokat eredményezett.

Az alföldi területeken a lebbencs volt a meghatározó. A meggyúrt tésztát vékony levelekre sodorták, majd felakasztva kiszárították. Alá abrosz került, mivel a száradás folyamán töredezett. Száradás után az abroszban lévő tésztát tovább tördelték, végül felhasználásig vászonzacskóban tárolták. Vidéktől függően több néven futott: slambuc, betyáros, stb. Lebbencs elnevezéssel, mint tészta 1840-ig nem nagyon létezett.

Békés megye

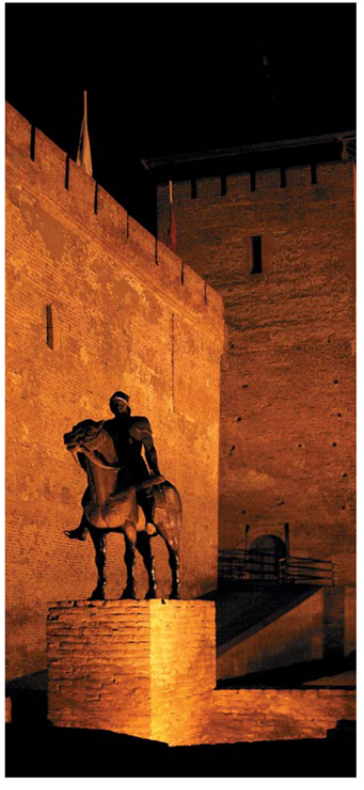

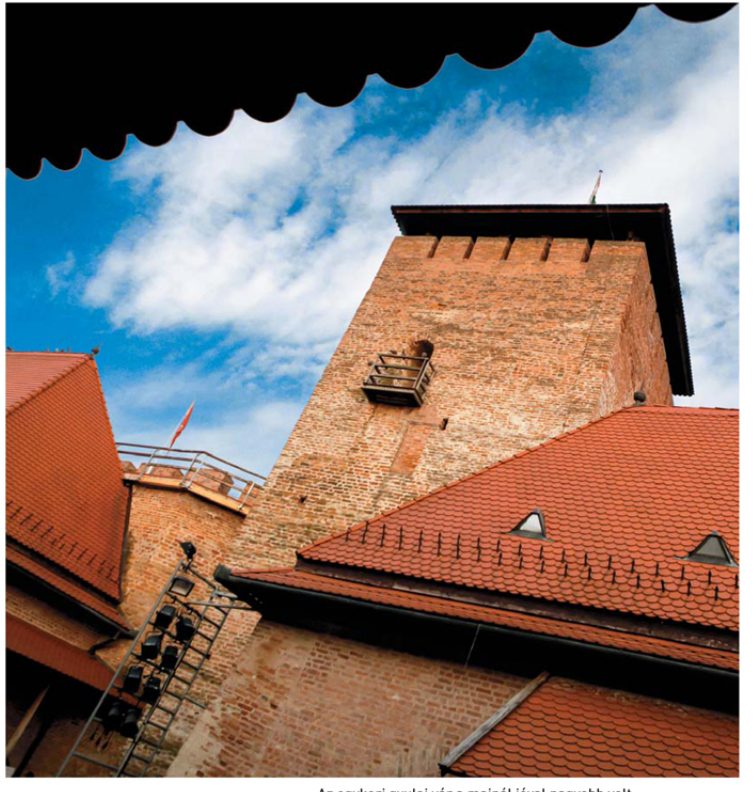

Az egykori gyulai vár a mainál jóval nagyobb volt, csak a legrégebbi építésű belső, valamint az ezt körülvevő úgynevezett derékvár maradt meg a kaputoronnyal (huszártorony). Ezek különlegessége, hogy mivel mocsaras területre épültek, a mintegy öt méter mélyen fekvő cölöpökre két méteres terméskőréteg került és erre épült a ma is látható téglaépület.

A gyulai vár

Gyula belvárosában áll Közép-Európa egyetlen épen maradt síkvidéki, gótikus téglavára. A várhoz szervesen illeszkedő Rondella torony már a reneszánsz korban épült. A várat 1405-ben kezdték építeni, amely a XV. század közepére épült ki, végvári szerepét innen számítjuk. Épülete a körülötte lévő birtokkal mindig Magyarország királyi családjaihoz tartozott. Itt élt Hunyadi Mátyás fia, Corvin János és édesanyja is. A vár életének fontos eseménye volt az 1566-ban lezajlott török ostrom, melyet követően 129 évig volt török kézen, majd 1695-ben az osztrák-magyar seregek foglalták vissza. Ezután lett az erődítmény báró Harruckern János György, Békés megye főispánjának központja.

Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc egyik szomorú helyszíne is volt a létesítmény. A később Aradon kivégzett 13 honvédtiszt közül 9-et Gyulára hurcoltak és itt tartottak fogva a kivégzésükig. Fogva tartásuk helyszíneit emléktáblák jelzik.

A földszinten és az emeleten összesen 26 eredeti középkori helyiségében járhatják végig a látogatók a közel hét évszázad történetét bemutató kiállítást. A várudvaron és a vár melletti tavon működik a nemzetközi hírű Gyulai Várszínház, és annak keretei között megvalósuló Shakespeare Fesztivál.

Az állami tulajdonban lévő épületet a város 2003-2005 között újította fel. A rekonstrukció eredményeként egy látványos, kiváló állapotú műemlékkel gazdagodott a megye, a város, mely – a gazdagon berendezett várműzeum és a vár környékének köszönhetően – vonzza a turistákat.

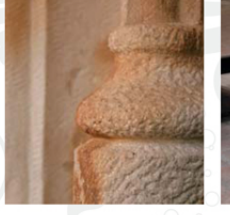

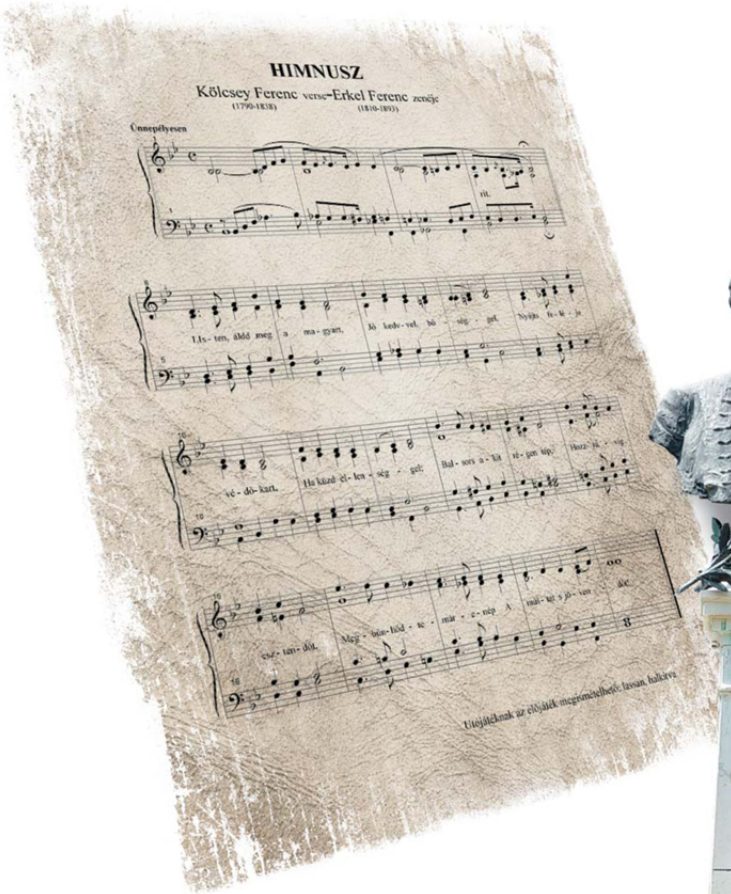

Békés megye

Erkel Ferenc szülőháza és életműve

Az Erkel Ferenc Emlékház (Erkel szülőháza) 1795-ben épült, mint németvárosi iskola és tanítói lakás. Az épületet többször is átalakították. 1829-30 telén megrongálódott és részben összedőlt, melyet követően klasszicista stílusban újjáépítették. Ifj. Erkel József, Erkel Ferenc édesapja 1807-ben kezdte meg tanítói működését a németgyulai iskolában. A hagyomány szerint Erkel Ferenc a ház sarokszobájában látta meg a napvilágot. Itt töltötte gyerekkorát, egészen gimnáziumi tanulmányai megkezdéséig. Vakációk alkalmakor és később felnőttkorában is gyakran visszatért ide. A család 1841-ig lakott a mai Emlékházban. A házat többször restaurálták, majd 2011-ben, Erkel Ferenc születésének 200. évfordulójára a kiállítás és az épület teljes korszerűsítésére került sor.

A Gyulán született Erkel Ferenc (1810-1893) gyerekkorától kezdve a zene közelében élt apja révén. Nagyváradi és pozsonyi tanulmányai után házi zenetanárnak szegődött Kolozsvárra. 1834-ben mutatkozott be Pesten először, majd ott telepedett le. Több színháznál volt karnagy, majd 1837-től harminc éven át első karmester és zenei vezető volt a Pesti Magyar (később Nemzeti) Színháznál.

Nevéhez fűződik a magyar nemzeti opera, mint műfaj megteremtése.

Nyugati operák mintáira támaszkodva, a 19. század magyar verbunkos zenéjének felhasználásával és újraértelmezésével viszonylag egységes nemzeti operanyelvet alakított ki. Legismertebb operái a Hunyadi László és a Bánk Bán. A zene mellett neves sakkozó is volt.

Az Erkel Ferenc Emlékház a Mester szülőházában az iskola és lakóház kettősége jelenik meg. Egykori osztálytermében egy 19. századi tanterem került kialakításra, míg az épület további három helyiségében a család korábbi otthonát mutatják be. Az udvaron hangversenyek lebonyolítására alkalmas tér, illetve élő sakk játszására alkalmas színpad kapott helyet.

Fotó: Bagyinszki Zoltán

Békés megye

Mezőhegyesi Ménesbirtok Archívum

Nóniusz lófajta

Az 1900-as Párizsi Világkiállításon a Nóniusz „C" XXXVI.-os törzsmén a „tökéletes ló" címet érdemelte ki. Az 1929-es budapesti Országos Mezőgazdasági Kiállítás és Vásáron a mezőhegyesi Nóniuszok 2 db I. és 2 db. III. díjat nyertek. Az 1932-es Makói Gazdasági Egyesület Nóniusz tájfajta kiállításán az I. díjat egy mezőhegyesvidéki Nóniusz kanca kapta.

A Nóniusz fajta ősapja, Nonius Senior a Franciaországi Rosires-i ménesből került Mezőhegyesre hadizsákmányként 1816-ban, összesen 17 éven keresztül állt tenyésztésben. Az utódok által alapított középnehéz hátas és hámos fajta a legkevésbé sem hasonlít az alapító ménre.

Gróf D'Orsay Olivér, volt méneskari ezredes, ménesparancsnok (1889-1904) ugyanis felismerte, hogy a katonaságnak nyugodt, kitartó, és erős lóra volt szüksége, ami ha szükséges, mezőgazdasági célokra is alkalmas, ezért távhajtó versenyt rendezett a tenyésztők számára. A Nóniusz fajta kiválóan javította az ország lóállományát, értékét hazai és nemzetközi kiállítási sikerek (1896-os millenniumi kiállítás, Párizsi Világkiállítás) sora jelzi. Az 1920-as években még jobban elterjedt Magyarországon a tenyésztése, a mezőgazdasági kiállítások állandó szereplőivé vált. Nagy mennyiségű Nóniusz exportálására került sor Európa számos országába is. A ménes mellett működő ménesbirtok Európa egyik legmodernebb nagyüzeme lett. A Mezőhegyesi Állami Ménes nem csak tenyésztette, hanem sportkipróbálásán keresztül igazolta a fajta kiválóságát, amit a fogathajtó sportban elért eredmények bizonyítanak. Mezőhegyes 1920 és 1960 között a 100 km-es távhajtó hazai és nemzetközi versenyek állandó szereplője és díjazottja.

A Nóniusz lófajta értékét elismerve 2004-ben a Magyar Országgyűlés – a veszélyeztetett, magas genetikai értéket képviselő tenyésztett állatfajták sorában- nemzeti kinccsé nyilvánította.

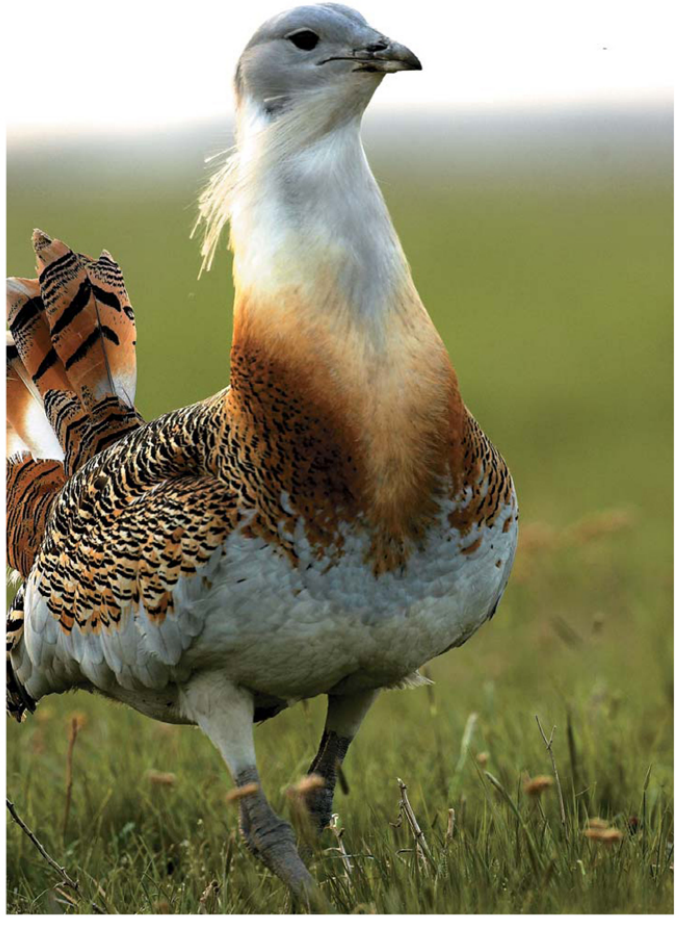

A volgamenti hérics és a bókoló zsálya termőhelyének védelme nagy felelősség. Közép-Európa egyik legnagyobb túzokpopulációja a park északi területein él.

A számtalan itt átvonuló, pihenő madárfaj közül kiemelhetjük a darut, vadlúd fajokat, pólingokat, amelyeknél a világállomány nagy része érinti vonulása során az említett területeket.

KÖRÖS-MAROS NEMZETI PARK

A Dél-Kelet Alföld sajátos hangulatú tájain a természetföldrajzi adottságok, különösen a Körösök és a Maros folyó természetalakító tevékenysége során kialakult jellegzetes tájszerkezet szükségessé tette e területek egységes természetvédelmi kezelését. A Körös-Maros Nemzeti Park hazánkban hetedik nemzeti parkként alakult meg 1997 januárjában.

Működési területe Békés megye egész területe, Csongrád megye Tiszától keletre eső területe, valamint a Dévaványai-Ecsegi puszták és a Hármas-Körös hullámterének Jász-Nagykun-Szolnok megyébe nyúló része. A mintegy 52 ezer ha védett területből több mint 6 ezer fokozottan védett. A terület két, arculatában eltérő tájegységre különíthető el. Egyik a Tisza és mellékfolyóinak (Körösök, Berettyó, Maros) egykor erekkel átszőtt, mocsarakkal tarkított, a folyószabályozások után szárazzá vált árterületei: a Körösvidék, a hajdani Nagy- és Kis-Sárrét, Cserebökény. A másik a hajdani löszpuszták, erdőssztyeppek vidéke, az ország legjobb talajadottságú területe, a Békés-Csanádi löszhát. Kiemelt feladat a kiterjedt szikes puszták, a meglévő mocsármaradványok és holtágak, a megmaradt löszpusztarét foltok, és a még fellelhető természetes és természetközeli erdők védelme. Kiemelkedő feladat még azoknak az állat- és növényritkaságoknak a megőrzése, melyek Magyarországon egyedül itt tenyésznek vagy állományuk jelentős része a Körös-Maros Nemzeti Park területén található.

A Dél-Tiszántúl vizes élőhelyeinek szerepe a madárvonulásban nemzetközileg is jelentős.

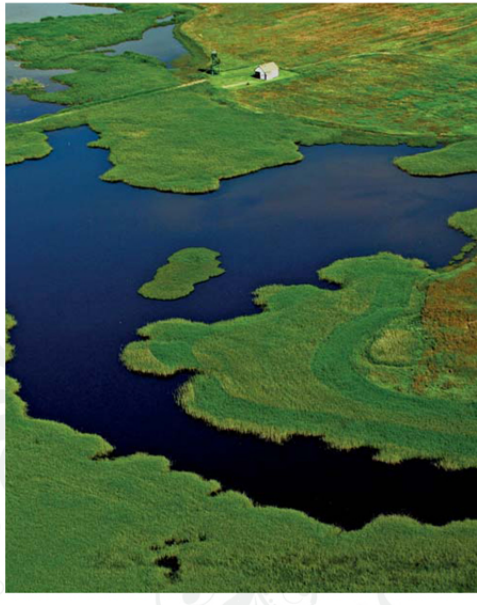

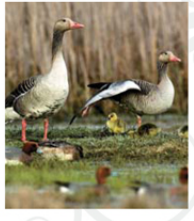

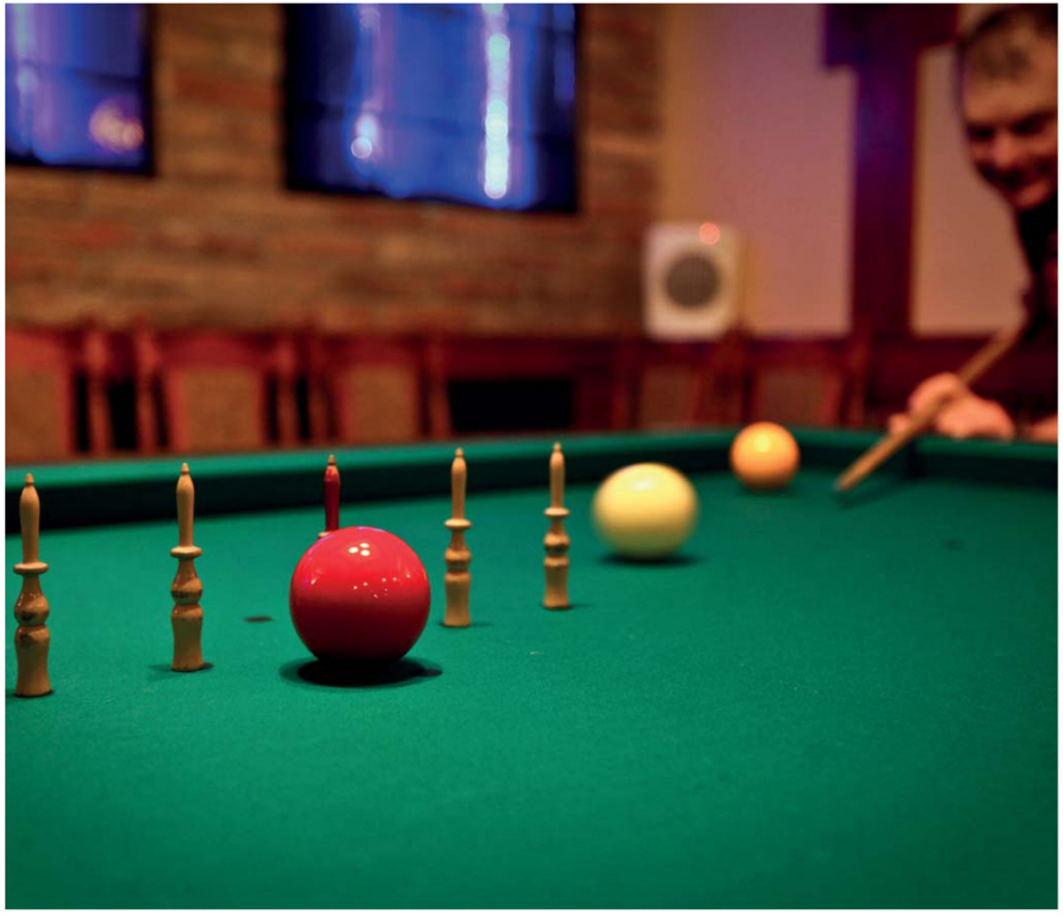

Magyarbiliárd mozgalom

A Pallas Nagy Lexikonja (amit 1893 és 1897 között adtak ki) a „Billiard" szócikk alatt már említi a kis és nagy kégli játékot. A Révai Nagy Lexikonja meg is magyarázza mi is ez: „Kéglijáték vagy bábjáték a billiárdjátéknak az a fajtája, melynél a billiárdasztalon fabábukat állítanak fel; három golyóval játsszák. Van kis- és nagy-K. Az előbbinél rendszerint öt, az utóbbinál hét báb van felállítva....".

Váltott játékban minden játékosnak külön golyója van. Ahhoz hogy a célgolyó bábut boríthasson előbb, falat és/vagy piros golyót kell érintenie és/vagy a lökő golyónak kell falat érinteni még a célgolyó érintése előtt. A lökő játékos hibájáért a pontszám a büntető-pontból, és a lökés alkalmával eldőlt bábuk, és karambol összértékéből adódik össze.

A „kéglijáték" (sok más játékhoz hasonlóan, mint a kártya, vagy kugli) Németországból érkezhetett meg hozzánk - a németek ma is játsszák a „kegelbillard"-ot. James Masters angol játékkutató szerint az olasz bábus biliárd terjedt el észak és kelet felé. Alap kellékek 3 db szabványos karambolgolyó és 1 vagy 5 fabábu. A váltott lökésű játékokban a játékosok váltva löknek, így mindkét fél folyamatosan játékban van – ami minden bizonnyal szórakoztató. Következésképpen e játékoknál a pontszerzés mellet arra kell ügyelni, hogy az ellenfélnek ne maradjon állás (ahogy szokták mondani „dugni kell" :-)) – leginkább a bábuk takarását kihasználva. Mivel itt nem a golyókat kell „elfogyasztani" mint a piramid típusú biliárdjátékokban, így a játék végét adott pontszám elérése jelenti, ami bábu/bábuk elborításával (a lökőgolyó nem boríthat), karambollal lehetséges.

A Dél-Alföldön az 1960-as évekig zsebes asztalon is játszották a bábus biliárdot – mint a dánok. Érdekes tény hogy a magyar fővárosban az első lyukatlan karambol-asztalt 1859–1862 táján használták az Európa-szállodában.

Békés megye

Vésztő-Mágor Történelmi Emlékhely

Vésztőtől 5 km- re nyugatra a Holt-Sebes-Körös bal partján két domb emelkedik, melyek 93,9 méter magasak. 1968-ban próbaásásokat végeztek a dombon, melynek során megtaláltak egy középkori temetőt. 1970-1978-ig folyamatosan tárták fel a Csolt nemzetség monostorát. A középkori falak feltárása közben a mélyebb rétegekben bronzkori telepmaradványok is felszínre kerültek.

A falakat műemlékileg konzerválták. 1980-ban elkezdték a Wenckheim pince kialakítását, ahol kiállításokat terveztek megtartani. A Mágori domb régészeti és természetvédelmi védettség alatt áll.

A hely kedvező adottságai egymás után vonzották ide az őskor népeit. Az egymást követően itt megtelepedő népek lakóházainak omladéka és háztartási hulladékából 700 cm vastag, 9 építési szintre tagolódó kultúrréteg képződött. A domb nyugati lejtőjén 27 újkőkori temetkezést tártak fel, innen kerültek elő hazánkban először újkőkori koporsós temetkezések. Kr.e. 2600-2300 között élt korarézkori tiszapolgári kultúra népessége 1m vastag telepréteget hagyott hátra, és 17 temetkezést. E sírokban zsugorított testhelyzetben feküdtek a halottak DK-ÉNY irányba voltak tájolva.

Kr.e. 1750-1300 között a bronzkori gyulavarsándi kultúra idején népesedett be a Mágori domb. A 10. században a Csolt nemzetség birtokolta Békés megye nagy részét. Az első templom a 11. század elsőfelében épült, a 12. században a templomot átépítették, ekkor készült az U alakú kolostor. A század végén új templomot építettek, egy háromajtós, pilléres bazilikát.

A 16. század végére a helység teljesen elpusztult, de ekkor még a monostor két tornya állt.
1810-1812 között a Wenckheim család pincét épített a dombra, s ezzel végleg eltünt még a nyoma is a monostornak.
A 993 hektáros védett területen bárányok, bivalyok, szürke marhák legelnek, és szoborparkot szenteltek a népi íróknak, Sinka István költőnek.

Fotók: vdfegyesulet

Békés megyében 33 önkormányzat hozta létre települési értéktárát és állította fel helyi értéktár bizottságát:

Battonya
Békés
Békéscsaba
Békésszentandrás
Biharugra
Csabaszabadi
Csanádapáca
Csorvás
Dévaványa
Doboz
Dombiratos
Füzesgyarmat
Gyomaendrőd
Gyula
Kamut
Kétegyháza
Kondoros
Köröstarcsa
Kötegyán
Lőkösháza
Mezőberény
Mezőhegyes
Mezőkovácsháza
Nagykamarás
Orosháza
Pusztaföldvár
Szabadkígyós
Sarkad
Szarvas
Szeghalom
Tótkomlós
Újkígyós
Vésztő

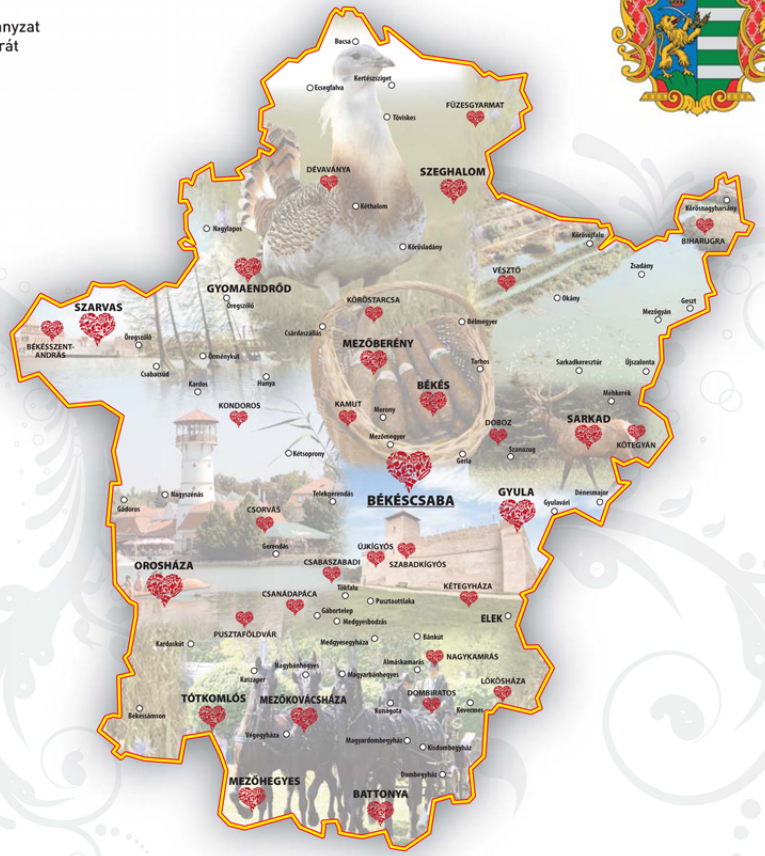

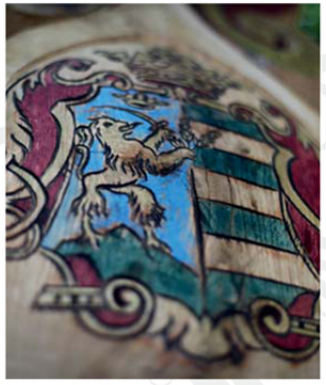

Összefoglaló a Békés megyei helyi értéktárakról

A 2012-ben megalkotott „hungarikum törvény” a nemzeti értékeket és az értékgyűjtés folyamatát alulról építkező struktúrának írja le („Hungarikum-piramis”), melynek alapját a települési értékek, illetve a települési értéktárak jelentik.

A települési értéktár bizottságok a települési önkormányzatok által önkéntes alapon létrehozott, minimum háromfős testületek. Munkájukba az értékek gyűjtésével, megőrzésével foglalkozó szakmai vagy civil szervezeteket is bevonhatják.

A helyi önkormányzat közigazgatási területén lévő érték felvételét bárki írásban kezdeményezheti az település polgármesterénél vagy a megyei közgyűlés elnökénél.

Békés megye

Békés megye

Összefoglaló a projektről

2014. október 31-én zárult a Békés Megyei Önkormányzat és a Magyar Nemzeti Hungarikumok és Értékek Szövetségének közös, az Új Széchenyi Terv Államreform Operatív Programjából támogatott projektje, amely az „Értéktár hálózat kialakítása Békés megyében – A közigazgatás és a civil szektor megyei szintű, mintaértékű együttműködésével" címet viseli.

A program megvalósítása 2013. december 2-án kezdődött, majd az első fontosabb esemény a támogatási szerződés aláírását követően, 2014 februárjában zajlott, egy ún. „hálózati együttműködések és kapcsolatok" képzés, melynek célja az volt, hogy felkészítse a közigazgatásban dolgozókat és a civil szektor képviselőit az egymással való együttműködésre, a befogadó készséget növelje.

2014. júniusban került megrendezésre a Kárpát-medence Nemzeti Értékei és Hungarikumai Kiállítás és Vásár. A rendezvényen Békés megye jellegzetességeivel, mezőgazdasági termékeivel, sajátosságaival, kézműves értékeivel mutatkoztak be a helyi termelők, a nagy múltú gyártók és a helyi értéktárak. A kiállításhoz kapcsolódó konferencián bemutattuk mindazon értékeket, melyek magukban hordozzák a nemzeti értékké válás lehetőségét, továbbá ismertettük partnereink jó példáit is. A konferencia lehetőséget teremtett a hungarikumok, a megyei és a helyi értékek gondozását célzó partneri háló megerősítésére.

Szintén júniusban indult el és októberben zárult az a rendezvénysorozat, mely az Értéktár Túra nevet kapta. A Békés Megyei Értéktár Bizottság ellátogatott több településre is, hogy bemutassa az összegyűjtött értékeket és programokkal, szakmai tanácskozással segítse a munkát.

Az országban egyedülálló módon elkészült egy online szakmai felület, adatbázis, amely az értéktárakba való felterjesztések kidolgozását könnyíti meg.

Végül a projekt zárásaként született meg ez a megyei értékeket, hungarikumokat bemutató, népszerűsítő kiadvány.

Békés megye

Magyarország számára kiemelt jelentőségű a történelem során felhalmozott és megőrzött, valamint a közelmúlt kiemelkedő teljesítményeire épülő magyar nemzeti örökségek összegyűjtése és védelme. Ezzel kapcsolatosan született meg a magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény és a magyar nemzeti értékek és hungarikumok gondozásáról szóló 114/2013. (IV.16) Kormányrendelet.

A Békés Megyei Önkormányzat ennek szellemiségében fontosnak tartja, hogy Békés megye értékeit egy átfogó megyei értéktárban összesítse. A hungarikum mozgalomhoz való kapcsolódás eredményeként a Közgyűlés 2013. június 6-i ülésén döntött a Békés Megyei Értéktár és a Békés Megyei Értéktár Bizottság létrehozásáról.

A Békés Megyei Értéktár Bizottság tagjai:

Zalai Mihály, a Bizottság elnöke

Simon István Tamás

Závoda Ferenc

Dr. Erdész Ádám

Ando György

Ambrus György

Fekete Péter

Békés megye

Békés megye

BÉKÉS MEGYEI ÉRTÉKTÁR - 2015

BÉKÉS MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT

Kiadó: Békés Megyei Önkormányzat
5600 Békéscsaba, Árpád sor 18.
Szöveg: Nagy-Szöllősi Anikó, Mérei András, Petényi Roland, Vlcskó Bence
Fotók: Zentai Péter, Balogh Attila
Grafika tervezés, szerkesztés: Balogh és Balogh Bt.
Nyomda: Javipa Nyomdaipari Kft.

SZÉCHENYI 2020
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
Európai Unió Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

MAGYARY PROGRAM

A kiadvány az ÁROP-1.A.6-2013-2013-2013-0030 azonosítószámú,
"Értéktár hálózat kialakítása Békés megyében - A közigazgatás és a civil szektor megyei szintű, mintaértékű együttműködésével"
című pályázat keretében valósult meg.